

tution of Ukraine and the opportunity to use the institution of the Constitutional laws, their compliance with the Constitution of Ukraine is analyzed. An attention is drawn to the need of improving the quality of legislation and the expediency and possibility of mastering the mechanism of law-making in Ukraine. The need for the demonopolization of the legislature, the transition to legal pluralism and the establishment of the mechanism of legislative law-making equilibrium of three subjects is stated: the Ukrainian referendum, the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine. In particular, the questions on the expediency of the creation of the legislative body – the State Codification Commission of Ukraine are regarded. The necessity of modification of the legal status of the Ukrainian referendum is grounded and the primary organizational and legal issues for its consideration are suggested.

Key words: state order, lawmaking, legislation activity, election system.

Стаття надійшла 28 жовтня 2014 року

УДК 341.222

**В. С. Макарчук,
Н. Я. Рудий**

ПЕРЕДУМОВИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ КОРДОНУ МІЖ РУМУНІЄЮ ТА РАДЯНСЬКИМ СОЮЗОМ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Розглянуто міжнародно-правові засади встановлення післявоєнного (1945 р.) радянсько-румунського кордону, а також вплив фактора військових зусиль сторін на зазначені процеси. Проаналізовано передумови для остаточного визначення післявоєнного кордону відповідно до міжнародно-правових норм того часу. Вказано об'єктивні причини, які зумовили проведення остаточної лінії кордону між Румунією та Радянським Союзом, котра визначає розмежування території України та Румунії до нині.

Ключові слова: Друга світова війна, нове міжнародне право, сучасні європейські кордони, Потсдамська мирна конференція, Паризька мирна конференція.

Постановка проблеми. Прийнято вважати, що зміни кордонів у сучасному світі можуть відбуватися лише за взаємною згодою зацікавлених держав. Прикладом може слугувати добровільна передача СРСР і Росією Китаю низки спірних островів на р. Амур, зокрема о. Дамансь-

кого. На жаль, не завжди теорія уживається з практикою. Часто «добровільність» належить не стільки до норм міжнародного права, скільки до політики брутального «викручування рук».

Стан дослідження. Радянська зовнішня політика періоду Другої світової війни має багату історіографію. Найбільш цікавими, на нашу думку, є праці І. Адамчука [1], А. Лазарева [2], Б. Колкера та І. Левіта [3; 4; 5], М. Мельтюхова [6] та ін.

У зарубіжній, передусім румунської історіографії, післявоєнні кордони в Східній і Південно-Східній Європі розглядаються як результат радянського диктату, їх міжнародно-правова обґрунтованість ставиться під сумнів. Із іншого боку, Москву часто звинувачують у нібито недостатньому захисті інтересів так званих корінних народів Союзу РСР – українців, білорусів, молдаван. **Мета** статті – визначити, наскільки обґрунтовані такі звинувачення, чи дійсно повоєнний радянський кордон визначався виключно з волі однієї людини в Кремлі. Чи міг післявоєнний радянсько-румунський кордон проходити в інших географічних широтах, і чому в 1947 р. додаткові радянські територіальні вимоги (острів Зміїний, загальною площею 20,5 га) виявилися вельми помірними.

Виклад основних положень. Окупація Румунією Бессарабії, розпочата 6 січня 1918 р., і подальше «возз'єднання» краю з «матір'ю-Румунією» відбувалося з грубими порушеннями норм чинного на той історичний період міжнародного права. Радянська сторона анексію частини російської території не визнала ні в 1918 р., ні згодом. Оскільки Паризький протокол від 28 жовтня 1920 р. не був ратифікований Японією, він залишився позбавленим правової сили. Не визнали його США і низка європейських держав [1, с. 45–47]. Тому володіння Румунії Бессарабією де-факто з погляду міжнародного права не мало жодного обґрунтування де-юре.

Очевидно, що державні інтереси сусідніх країн – Румунії та СРСР – вимагали визначеності й нормалізації.

Під час встановлення дипломатичних відносин між СРСР і Румунією 9 червня 1934 р. глави зовнішньополітичних відомств сусідніх держав Ніколае Тітулеску і Максим Литвинов обмінялися чотирма листами. Після того, як радянський наркомзаксправ висловив думку, що «встановлені таким чином відносини залишаться назавжди нормальними і дружніми», румунська сторона запропонувала уточнення формулювань, яке було прийняте радянською стороною без будь-яких змін: «Уряди наших країн взаємно гарантують повну повагу державно-

го суверенітету кожної з них і утримання від усякого прямого чи непрямого втручання у внутрішні справи і в розвиток іншого боку і зокрема від усякої агітації, пропаганди і всякого роду інтервенцій, або їх підтримки. Вони зобов'язуються, крім того, не створювати, не підтримувати і не дозволяти перебування на своїй території організаціям, що мають на меті збройну боротьбу з іншою стороною, замах на її політичний чи суспільний лад, підтримуючих чи готуючих терористичні акти проти її офіційних представників, так само як і організації, що приписують собі роль уряду іншої країни або частини її території. Вони також зобов'язуються заборонити вербування, так само як і ввезення на свою територію і провіз через свою територію збройних сил, зброї, бойових припасів, аmunіції та всякого роду військових матеріалів, призначених для цих організацій» [8, 9].

Отже, питання про міждержавні кордони безпосередньо не порушувалось, хоча румунська сторона отримала підстави вважати, що Радянський Союз, пов'язаний прийнятими зобов'язаннями, в будь-якому випадку утримається від агресії. Очікування Бухареста виявилися настільки ж наївними і безпідставними, як недавнє сподівання Києва на Будапештський меморандум 1994 р. та ст. 2 так званого Великого договору з Росією 31 травня 1997 року: «Високі Договірні Сторони відповідно до положень Статуту ООН і зобов'язань по Заключному акту Ради з безпеки і співробітництва в Європі поважають територіальну цілісність одна одної і підтверджують непорушність існуючих між ними кордонів» [10].

Скориставшись унікальними можливостями, що виникли внаслідок військової поразки Франції у Другій світовій війні (травень–червень 1940), Москва 26 червня 1940 звернулася з ультимативними вимогами до Румунії. Крім бажання негайно здійснити повернення Бессарабії (в принципі цілком очікуваного румунськими властями), радянська сторона в ультимативній формі зажадала: «2. Передати Радянському Союзу північну частину Буковини, згідно з доданою картою». Посол Г. Давідеску відмовився взяти карту з накресленою лінією нового кордону в Буковині, пославшись на неможливість передати її в Бухарест, але записав назви найважливіших населених пунктів, які підлягали передачі [6, с. 345–346].

Ми, зі свого боку зазначимо, що міжнародне право – як т. зв. старе, так і нове – цілком допускає насильницьке відторгнення частини території держави-агресора як покарання за агресію і засоби запобігання від агресивних випадів держави-порушника в майбутньому. Са-

ме з таким обґрунтуванням – покарання агресор – Німеччина позбулася Східної Пруссії після переможного завершення Другої світової війни. Мотив – волевиявлення місцевого населення Північної Буковини (з посиланням на право націй на самовизначення) в радянській ноті 27 червня 1940 р. був відсутній. Не був здійснений у Північній Буковині й референдум із територіального питання (навіть у такій усіченій формі, як німецький референдум в Австрії 13 березня 1938 р., або радянські референдуми в Західній Україні і Західній Білорусії в жовтні 1939 р.).

Більш цікавим є питання закріплення нової лінії радянсько-румунського кордону де-юре. Жодна держава світу не може встановлювати міжнародні кордони за своїм розумінням, односторонніми внутрішніми законодавчими актами. Потрібне визнання нових кордонів із боку легітимного уряду країни-цесіонарія шляхом укладення відповідного договору (як мінімум), а в особливо важливих випадках – і згода світового співтовариства в особі Ліги Націй, ООН, представницької міжнародної конференції (за прикладом Віденського конгресу 1814–1815 рр.) і т. д. Наприклад, територіальна приналежність Курільських островів Союзу РСР і згодом Російській Федерації є невідомою де-юре уже 69 років окупації де-факто.

До 22 червня 1941 р. Москва і Бухарест жодного спеціального договору про кордони не підписали, нова лінія кордону (з радянською Північною Буковиною) існувала де-факто, але не де-юре. Не визнали офіційно нову політичну реальність і т. зв. Великі Держави в особі Великобританії, США, окупованої Гітлером Франції та недружньої СРСР Японії. Не зробила яких-небудь виразних кроків на підтримку СРСР (або ж Румунії) і нацистська Німеччина (йдеться не про закулісні обіцянки гітлерівської дипломатії, а чітко і виразно оприлюдненої позиції Німецької держави).

Свою чергою, Москва в 1940–1941 рр. також особливо не поспішала з вимогою міжнародного визнання її нового кордону в Південно-Східній Європі, частково розуміючи всю передчасність і складність завдання, а, можливо, також і з інших міркувань.

У результаті «рішення бессарабського питання» Радянський Союз приєднав територію площею 50 762 кв. км із населенням 3 776 тис. чоловік. Чи вважали в Москві кордон 1940 року з Румунією остаточним? У російській, як і в українській, науковій літературі однозначної відповіді на сформульоване питання не має. У західній літературі іноді можна натрапити на тезу, що в червні 1940 р. під час перего-

ворів із німецькою стороною Радянський Союз вимагав для себе всю Буковину. Нібито лише опір німецької дипломатії тоді не дав здійснитися радянським планам. Так, американський політолог Дж. Снелл у 1963 р. стверджував, що під час зустрічі з німецьким послом (червень 1940 р.) безпосередньо перед висуненням ультиматуму Румунії: «Молотов виклав домагання на Буковину (Північну Румунію), визнану частиною радянської сфери впливу в нацистсько-радянському пакті (...) Берлін заперечив і 26 червня радянські лідери погодилися лише на північну частину Буковини. Німці та італійці погодилися визнати це, не бажаючи спровокувати СРСР на захоплення всієї Румунії» [11]. Якщо погодитися з Дж. Снеллом, можна припускати, що питання стосовно Південної Буковини не було забуте в Москві, а лише відкладене до більш сприятливих часів.

Як нам видається, Кремль був готовий до якоїсь невизначеності, що виникла після 28 червня 1940 р. Можливо, саме з намірами на майбутнє під час радянського «Визвольного походу» 28 червня – 2 липня 1940 р. була захоплена Червоною Армією, яка наступала, румунська Герца та прилеглий район (316 кв. км), населений майже виключно неслов'янами. Навіть за даними українського перепису 2001 р., 93,8% населення Герцаївського району становили румуни і молдавани. Українці за 60 років змогли збільшити свою присутність до 5%, ще 0,9% становили росіяни і 0,3% – поляки [12]. У майбутньому район міг послугувати радянській дипломатії розмінною монетою в торгах із Бухарестом – в обмін на лояльність уряду Румунії в питанні державної приналежності переважно україномовних територій, Москва могла дозволити собі зробити «широкий жест» і дати можливість румунському сегменту «возз'єднаній» Північній Буковині повернутися до національної державності. Саме за таким сценарієм розвивалися в 1944–1945 рр. відносини СРСР із прорадянським Польським Комітетом Національного Визволення (ПКНВ) і коаліційним Польським Урядом Національної Єдності (ПУНЄ). Після того, як в Хелмському маніфесті (22 липня 1944 р.) ПКНВ озвучив зовні бездоганими тезу «польські землі – полякам, українські та білоруські – українцям і білорусам», Кремль погодився «повернути відродженій Польщі» м. Перемишль із прилеглим регіоном, а також малозаселену західну частину Біловезької Пуці та деякі інші території, що входили в 1939–1941 рр. до складу Білоруської РСР. Згодом улітку 1945 року на переговорах у Москві ПУНЄ виторгував у радянської сторони невеликий анклав у районі Устржиц Дольних в Карпатах.

Загалом відомство В. М. Молотова (як і дипломатична машина будь-якої держави світу), припускаючи майбутній торг, діяло за відомим принципом «Хочеш отримати двогорбого верблюда, вимагай тригорбого».

Усі такі розрахунки зруйнувала Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр., в якій Румунія необачно виступила на боці нацистської Німеччини.

Є думка, що на початку війни Москва висловила готовність розглянути за столом переговорів німецькі претензії, і – з метою перегруповування сил – тимчасово піти на певні територіальні поступки. Фонд А. Яковлева опублікував матеріали допиту П. А. Судоплатова, який показав, що за наказом Л. Берія приблизно 25–27 червня 1941 р. він отримав завдання через болгарського посла в Москві Стаменова «неофіційним шляхом з'ясувати, на яких умовах Німеччина погодиться припинити війну проти СРСР і призупинить наступ німецько-фашистських військ. Берія пояснив мені, що це рішення радянського уряду має на меті створити умови, що дозволять радянському уряду зманеврувати і виграти час для збирання сил. У цьому зв'язку Берія наказав мені зустрітися з болгарським послом в СРСР Стаменовим, який, за відомостями НКВД СРСР, мав зв'язки з німцями і був їм добре відомий (...)».

Берія наказав мені поставити в розмові зі Стаменовим чотири питання. Питання ці Берія перераховував, дивлячись в свою записну книжку, і вони були такі:

1. Чому Німеччина, порушивши пакт про ненапад, почала війну проти СРСР?

2. Що Німеччину влаштувало б, на яких умовах Німеччина згодна припинити війну, що потрібно для припинення війни?

3. Чи влаштує німців передача Німеччині таких радянських земель, як Прибалтика, Україна, Бессарабія, Буковина, Карельський півострів?

4. Якщо ні, то на які території Німеччина додатково претендує?» [13].

І хоча сам П. А. Судоплатов на тому ж допиті стверджував, що зазначена ініціатива виходила виключно від Л. Берія, котрий діяв без відома Й. Сталіна і решти радянського керівництва, повірити йому надзвичайно складно. Така ініціатива в обстановці перших «розгромних» днів війни виглядала як державна зрада.

Проте після відбиття німецького штурму Москви в грудні 1941 р. Кремль не розглядав навіть гіпотетичної можливості здачі частини державної території СРСР агресору.

За наполяганням Кремля 6 грудня 1941 р. війну Румунії об'явила союзна СРСР Великобританія, а 3–8 червня 1942 р. – США. Тому питання про майбутній радянсько-румунський кордон було вирішене наперед – переможці за рахунок переможених територію не збільшують.

Вступивши в авантюристичну війну Гітлера проти СРСР, Румунія (точніше, її керівництво) зробила ще одну дилетантську помилку. Всупереч імперативній нормі міжнародного права про неприпустимість перетворення окупованих земель у державну територію держави-агресора під час війни, Бухарест здійснив включення Губернаторства Бессарабії і Губернаторства Трансїстрії до складу Румунії.

Трансїстрія утворилася відповідно до німецько-румунського договору, підписаного в Бендерах 30 серпня 1941 р. За цим договором територія між Південним Бугом і Дністром, що містить частини Вінницької, Одеської, Миколаївської областей України та лівобережну частину Молдавії, переходила під юрисдикцію й управління Румунії.

Така необачність (включення окупованих територій до складу держави-агресора) цілком могла зумовити відповідні санкції проти відвертого порушника міжнародного права.

У обстановці корінного перелому під час Великої Вітчизняної війни активізувалися проукраїнські сили в радянському керівництві. Улітку 1944 р. вище партійне і державне керівництво Української РСР склало «Довідку про адміністративний поділ Холмської губернії, Західної Галичини, Закарпатської України і Південної Буковини». Було порушене питання про приєднання Південної Буковини до Української РСР [14]. Чисельне переважання румунського сегмента населення регіону (57,22%) бачилося цілком вирішуваним – за зразком депортацій німецького населення Східної Пруссії, Судетів, Сілезії після 9 травня 1945 р.

Підписана 12 вересня 1944 р. Угода про перемир'я СРСР, США і Великобританії з Румунією містила Ст. 4, яка відновила радянсько-румунський кордон станом на 22 червня 1941 р. Ст. 19 встановлювала невизнання Союзними Урядами умов Віденського Арбітражу 1940 р. і передбачала «повернення» Румунії частин Трансїльванії. Червона Армія зобов'язувалася спільно з румунськими збройними силами сприяти відвоюванню спірних румунських територій в Угорщини [15, с. 687]. У боях за визволення Румунії з 24 серпня 1944 р. до 9 травня 1945 р. пролили кров 286 тис. радянських воїнів у складі 2-го Українського фронту [16]. Для порівняння, власне румунські втрати становили більше 167 тис. убитих, поранених і зниклих безвісти [17, с. 436].

Отже, саме перемоги радянської зброї та понесені бійцями 2 Українського фронту втрати в живій силі визначили «повернення» до Румунії національних територій, анексованих Угорщиною та іншими німецькими сателітами в 1940–1941 рр.

На Потсдамській конференції (липень 1945 р.) раптово виявилося, що Великобританія, визнаючи радянсько-румунський кордон 1941 р., заперечує проти передачі Румунії Трансільванії [18, с. 227, з посиланням на: FRUS, 1945, Vol. II, p. 227].

На Паризькій мирній конференції 29 липня – 15 жовтня 1946 р. західні Союзники висунули до Румунії надмірні вимоги репарацій. Радянський Союз обмежив претензії Союзників, погодившись істотно зменшити власні вимоги до Румунії. Мирний (Паризький) договір із Румунією (лютий 1947 р.) містив визнання радянсько-румунського кордону станом після 28 червня 1940 р., а також бажані Бухарестом кордони з Угорщиною та Болгарією. Репарації з Румунії, чії війська, спільно з гітлерівцями, дійшли до Сталінграда, становили суму, яка значно поступається фактичному збитку, заподіяного її військами (300 млн дол. США при заподіяній шкоді 1,5 млрд.).

Через набуття чинності Паризького договору шляхом його ратифікації всіма країнами-учасниками (15 вересня 1947 р.) виникла потреба в делімітації та демаркації радянсько-румунського міждержавного кордону. 4 лютого 1948 р. в Москві між Урядами Румунії та Радянського Союзу (в особі В. Молотова і П. Гроза) укладено Протокол про уточнення проходження радянсько-румунського державного кордону, який вступив в силу в день підписання. Зокрема встановлювалося, що острів Зміїний (Шерпілор), розташований у Чорному морі на схід від гирла Дунаю, входить до складу Союзу РСР. Держави антигітлерівської коаліції і сама Румунія безпосередньо не висловили жодних заперечень щодо перегляду або зміни Договору 1947 р. та Протоколу 1948 р. [1, с. 79].

Висновки. Під час післявоєнних міжнародних конференцій (Потсдамської 1945 р. і Паризької 1946 р.) Радянський Союз мав найбільш вагомі підстави в питанні вимог до Румунії – як в частині репарацій за збитки, завдані діями румунських військ у 1941–1944 рр., так і територіальних – «компенсації» за румунські спроби протиправного приєднання до Великої Румунії т.зв. Трансністрії, а також за підтримку Бухареста в питанні післявоєнних кордонів Румунії з Угорщиною та Болгарією. Маючи фактично необмежені можливості «покарати» Румунію (західні Союзники неодмінно скористалися б такою можливістю налаштувати проти СРСР держави і народи післявоєнної Південно-Східної Європи),

Москва витримала досить помірну лінію поведінки. Але не через якісь абстрактні «демократичні цінності», «прагнення Росії до справедливого устрою світу», «поваги до права націй на самовизначення» і т. д., а виключно з прагматичних міркувань. Й. Сталін розпочав створення світового соціалістичного табору і питання територіальних надбань СРСР (зокрема Української РСР) тимчасово втратили актуальність.

1. Адамчук І. Г. Боротьба за державно-територіальний статус Північної Буковини, Акерманського, Ізмаїльського і Хотинського повітів Бессарабії, острова Зміїного та Закарпатської України у 1917–1947 рр. Історико-правове дослідження: монографія / І. Г. Адамчук. – К.: Атіка, 2007. – 160 с.

2. Лазарев А. М. Молдавская государственность и бессарабский вопрос / А. М. Лазарев. – Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1974.

3. Левит И. Э. Участие фашистской Румынии в агрессии против СССР / И. Э. Левит. – Кишинев: Штиинца, 1981. – 393 с.

4. Левит И. Э. Крах политики агрессии диктатуры Антонеску / И. Э. Левит. – Кишинев: Штиинца, 1983. – 376 с.

5. Колкер Б. М. Внешняя политика Румынии и румыно-советские от ношения (сентябрь 1939 – июнь 1941) / Б. М. Колкер, И. Э. Левит. – М.: Наука, 1971. – 200 с.

6. Мельтюхов М. Освободительный поход Сталина. Бессарабский вопрос в советско-румынских отношениях (1917–1940 гг.) / М. Мельтюхов. – М.: Яуза-Эксмо, 2006. – 511 с.

7. Назария С. Вторая мировая война: генезис, ход и итоги / С. Назария. – Кишинев, 2010. – 500 с.

8. Второе письмо г. Титулеску М. Литвинову. Женева, 9 июня 1934 года // Внешняя политика СССР. Сборник документов. – Том III (1925–1934 гг.). Отв. ред. С. А. Лозовский. – М.: Типографии газеты «Правда», 1945. – 801 с. – С. 720–721.

9. Второе ответное письмо М. Литвинова г. Титулеску. Женева, 9 июня 1934 г. // Там же. – С. 721.

10. Договор о дружбе, сотрудничестве и партнерстве между Российской Федерацией и Украиной. Киев, 31 мая 1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://sevkrimrus.narod.ru/ZAKON/1997god.htm>

11. Snell John. Illusion and Necessity. The Diplomacy of Global War, 1939–1945 / John Snell. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1963. – 229 p. – P. 65.

12. Герцаевский район [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>

13. 1941-й год. Книга вторая. После начала Великой Отечественной войны [Док. № 607–655]. Документ № 651. Из объяснительной записки П. А. Судоплатова в Совет Министров СССР. 07.08.1953 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alexanderyakovlev.org/fond/issues-doc/1012124>

14. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 23. – Д. 1624. – Л. 5–15.
15. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны: в 3-х т. 1 января 1944 – 31 декабря 1944. – М.: Госполитиздат, 1946. – Т. II. – 687 с.
16. Красная звезда. – 1970. – 21 июня.
17. История Румынии 1918–1970. – М.: Наука, 1971. – 742 с.
18. Жигня К. Л. Подготовка и заключение мирных договоров с Болгарией, Венгрией и Румынией после Второй мировой войны (дипломатическая история) / К. Л. Жигня. – Кишинев: Штиинца, 1981. – 220 с.

Макарчук В. С., Рудый Н. Я. Предпосылки и международно-правовые особенности установления границы между Румынией и Советским Союзом после Второй мировой войны

Рассматриваются международно-правовые основы установления послевоенной (1945 г.) советско-румынской границы, а также влияние фактора военных усилий сторон на указанные процессы. Анализируются предпосылки для окончательного определения послевоенной границы в соответствии с международно-правовыми нормами того времени. Указываются объективные причины которые обусловили проведение окончательной линии границы между Румынией и Советским Союзом, которая определяет разграничение территорий Украины и Румынии по настоящее время.

Ключевые слова: Вторая мировая война, новое международное право, современные европейские границы, Потсдамская мирная конференция, Парижская мирная конференция.

Макарчук В. С., Rudyi N. Ya. Background and international-legal features of the Boundary between Romania and the Soviet Union after World War II

We consider the international legal principles of establishing postwar (1945) Soviet-Romanian border and the impact factor of military efforts of the parties on this process. The prerequisites for the final determination of the post-war borders in accordance with international law of the time are analyzed. The objective reasons which led to holding the final boundary line between Romania and the Soviet Union, which defines the separation of the territories of Ukraine and Romania to present time are identified.

Post-war borders in Eastern and South-Eastern Europe are seen as the result of the Soviet dictatorship, their international legal validity is questioned. On the other hand, Moscow is often accused of allegedly inadequate protection of the interests of so-called Indigenous Peoples of the USSR – Ukrainian, Belarusians, Moldovans. To be determined how justified this kind of charge, whether or not the post-war Soviet border was determined solely by the will of one man in the Kremlin. Could postwar Soviet-Romanian border pass in other geographical latitudes, and why in 1947 more Soviet territorial claims (Snake Island, a total area of 20.5 ha) were very moderate.

Key words: The Second World War, a new international law, modern European borders, Potsdam Peace Conference, Paris Peace Conference.

Стаття надійшла 28 жовтня 2014 року